

ՊԵՏԱԿԱՆ-ՄԱՍՆԱՎՈՐ ԳՈՐԾՆԿԵՐՈՒԹՅԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ԵՎ ԿԱՐԳԱՎՈՐՈՒՉ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅԱՆ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐԸ ԵՎ ՀՆԱՐԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Արդյունաբերությունը հանրապետությունում միշտ էլ կարևոր դեր է խաղացել, սակայն դրա զարգացումը գյուղատնտեսության գործունեության համահունչ արդիական է դարձել վերջին տարիներին: Ուստի արդյունաբերությունը Հայաստանում պետք է դառնա ողջ երկրի դինամիկ զարգացումն ապահովող տնտեսական ոլորտներից ամենակարևորը, որի գործունեությունը կախված կլինի այն տնտեսական քաղաքականությունից, որը կորդեզրի Հայաստանի կառավարության կողմից ընդունված ռազմավարական ծրագիրը (2017թ. համար): Վերջինիս հասնելու համար դրա հիմքերից մեկը պետք է դառնա գործընկերությունը պետության և մասնավոր սեկտորի միջև, երբ անհրաժեշտ է ակտիվ երկխոսություն պետության և բիզնեսի միջև:

Արդյունաբերական քաղաքականության մշակման (պլանավորման) և իրականացման (կառավարման) փուլերում որպես տարբեր գործում են պետական-մասնավոր գործընկերության (ՊՄԳ) և կարգավորիչ ազդեցության գնահատման (ԿԱԳ) մեխանիզմները: ՊՄԳ-ն կարող է որակվել որպես ցանկացած ձևի համագործակցություն պետական պատվիրատուի և մասնավոր հատվածի տնտեսվարող սուբյեկտների միջև, հաճախ ապահովելու համար ենթակառուցվածքների (աշխատանքների) և/կամ ծառայությունների մատուցման ֆինանսավորումը, կառուցումը, վերականգնումը, ղեկավարումը և պահպանումը: ՊՄԳ-ների գլխավոր հատկանիշը, որպես կանոն, ռիսկի կիսումն է կամ դրա փոխանցումը մասնավոր հատվածի գործընկերոջը, և ՊՄԳ-ները հաճախ, բայց ոչ միշտ, ունեն երկար տևողություն:

Չկա ՊՄԳ-ի մեկ կամ պարզ սահմանում, քանի որ այս հասկացությունն ընդգրկում է պայմանագրերի մի շարք տարբեր տեսակներ և այլ առաքման մոդելներ: ՊՄԳ-ն կարող է որակվել որպես ցանկացած ձևի համագործակցություն պետական պատվիրատուի և մասնավոր հատվածի տնտեսվարող սուբյեկտների միջև, հաճախ ապահովելու համար ենթակառուցվածքների (աշխատանքների) և/կամ ծառայությունների մատուցման ֆինանսավորումը, կառուցումը, վերականգնումը, ղեկավարումը և պահպանումը:

Տվյալ հարցում նորմատիվորեն սահմանված պետական դիրքորոշման բացակայության պատճառով հետազոտողները յուրովի են սահմանում ՊՄԳ սկզբունքները: ՊՄԳ սկզբունքների տարատեսակությունները շարադրված են «Պետական-մասնավոր գործընկերություն: Տեսություն և պրակտիկա» մենագրությունում¹: «Պետական-մասնավոր գործընկերություն մենագրությունում»² առաջարկվում է ելնել նրանից, որ հանրային իշխանության ցանկացած մարմնի գործունեության համար հիմք են հանդիսանում կազմակերպական և գործունեության սահմանադրական սկզբունքները, ինչի հետ կապված պետական-մասնավոր գործընկերության սկզբունքները կարելի է ձևակերպել հետևյալ կերպ.

- պետական քաղաքականությունն իրականացնելիս պետական-մասնավոր գործընկերության մասնակիցների շահերի ընդհանրությունը,
- պետական-մասնավոր գործընկերությանը մասնակցության կամավորությունը,
- ոչ պետական կառավարման սուբյեկտների շարքից գործընկերոջ ընտրության «թափանցիկությունը»,
- կողմնորոշումը չափելի արդյունքի (քանակական կամ որակական) ստացման ուղղությամբ,

¹ Государственно-частное партнерство. Теория и практика. / Коллектив авторов. М.: Издательский дом ГУ ВШЭ, 2010.

² Игнатьев Н.А. Государственно-частное партнерство. .: ЮстицИнформ, 2012.

- կոնկրետ տարածքներում պետական-մասնավոր գործընկերության պայմաններում նախագծերի կամ ծրագրերի իրականացման անհրաժեշտության վերաբերյալ հասարակական կարծիքը հաշվի առնելը և այլն:
- ՊՄԳ սկզբունքների նշված թվարկման մեջ կարող են ընդգրկվել նաև հետևյալները.
- կողմերի միջև առկա հարաբերությունների գործընկերային բնույթը, որը հաշվի է առնում երկու կողմերի շահերը,
- հանրային և մասնավոր կողմերի միջև իրավաբանորեն ձևակերպված համաձայնության առկայությունը,
- իրավաբանական անձանց կողմից պետական կառույցների հետ կնքվող երկարաժամկետ պայմանագրերի ձևերի բազմազանությունը,
- ռիսկերի և ֆինանսական պատասխանատվության բաշխումը կողմերի միջև,
- նախագծերի հանրային և սոցիալական ուղղվածությունը,
- ծառայությունների ապահովման և տրամադրման երկարաժամկետ բնույթը,
- նախագծերի իրականացման ընթացքում կողմերի ջանքերի միավորումը,
- նախագծերի իրականացման գործընթացի «թափանցիկությունը» կողմերի համար,
- բիզնեսի կողմից հանրային իշխանության պատասխանատվության ոլորտում ավանդաբար իր վրա դրված գործառնությունների կատարումը:

Կարելի է եզրակացնել, որ, պետական-մասնավոր գործընկերության սկզբունքները առաջարկված տեսքով կարելի է ու պետք է դիտարկել որպես արդյունաբերական քաղաքականության մշակման և իրականացման մեխանիզմի մոդելավորման սկզբունքների ածանցյալներ: ՊՄԳ սկզբունքները կարող են կիրառվել տարածաշրջանային արդյունաբերական քաղաքականության սկզբունքների հետ՝ նեղ իմաստով մեկնաբանվելով արդյունաբերական քաղաքականության մշակման և իրականացման նկատմամբ:

Ռազմավարական ու տարածքային պլանավորման, ծրագրավորման ու ՊՄԳ ոլորտներում ցանկացած որոշումների ընդունմանը նախորդում է կարգավորիչ ազդեցության գնահատումը: Կարգավորիչ ազդեցության գնահատումը (ԿԱԳ) հանդես է գալիս որպես ուղիղ և հետադարձ կապերի մեխանիզմ արդյունաբերական քաղաքականության մշակման ու իրականացման բոլոր փուլերում, ռազմավարական ու տարածքային պլանավորման, ծրագրավորման ու ՊՄԳ բոլոր մեխանիզմներում ԿԱԳ շրջանակներում իմի են բերվում գործունեության արդյունքները և ընդունվում են ճշգրտող որոշումներ հետագա գործողությունների համար:

ՀՀ-ում ԿԱԳ-ի իրավական հիմքը դրվել է 2008 թվականին «Իրավական ակտերի մասին» ՀՀ օրենքում համապատասխան փոփոխություններ կատարելով՝ իրավական ակտերի նախագծերի ազդեցության գնահատման աշխատանքների իրականացման պարտադիր պահանջի սահմանմամբ, որի գործողությունը իրավական ուժի մեջ է մտել 2011 թվականի հունվարի 1-ից: Չնայած ԿԱԳ-ը հանդիսանում է ՀՀ կարգավորիչ բարեփոխումների ռազմավարության ծրագրի հիմնական և բաղկացուցիչ մասերից մեկը, այնուամենայնիվ ԿԱԳ-ի իրավական շրջանակները ՀՀ-ում բավականին նեղ են և ներկայումս ՀՀ-ում ԿԱԳ իրականացվում է 7 ոլորտներում՝ 6 նախարարությունների՝ տնտեսական զարգացման և ներդրումների, ՀՀ ֆինանսների, ՀՀ արդարադատության, ՀՀ աշխատանքի և սոցիալական հարցերի, ՀՀ առողջապահության և ՀՀ բնապահպանության նախարարությունների կողմից: Բացի այդ, չնայած ՀՀ-ում գործում է ԿԱԳ-ի իրականացման ապակենտրոնացված համակարգ, այնուամենայնիվ, համապարփակ ԿԱԳ-ի իրականացումը նույնիսկ ապակենտրոնացված եղանակով ենթադրում է ԿԱԳ-ի իրականացում իր ողջ բաղադրիչներով, իսկ ներկայումս երկրում գործող համակարգում վերոնշյալ նախարարությունների կողմից տրամադրվում է միայն իր ոլորտի վերաբերյալ եզրակացություն, որն ամփոփում է նախագիծը նախապատրաստողը և ուղարկում կառավարություն: Չկա ԿԱԳ-ի որակի վերահսկող մարմին, որը գնահատական կտա ԿԱԳ - ի իրականացման որակի վերաբերյալ, ինչպես նաև կհետևի ԿԱԳ-ի իրականացման ընթացակարգի պահանջների բավարարմանը ԿԱԳ իրականացնողի կողմից: ՀՀ-ում ԿԱԳ-ի իրավական կարգավորման ինը իրավական ակտերից, թերևս միայն ՀՀ կառավարության 2009 թվականի դեկտեմբերի 5-ի «Նորմատիվ իրա-

վական ակտերի նախագծերի տնտեսական, այդ թվում՝ նաև փոքր և միջին ձեռնարկատիրության բնագավառում կարգավորման ազդեցության գնահատման կարգը հաստատելու մասին» N 1159-Ն որոշումն է առնչվում արդյունաբերական քաղաքականության հետ:

Մեթոդական գրականությունում¹ սահմանվել է, որ կարգավորիչ ազդեցության գնահատումը (ԿԱԳ) կարող է հիմնվել մի շարք սկզբունքների վրա, որոնք են՝

- թափանցիկությունը - ԿԱԳ ընթացակարգի վերաբերյալ տեղեկատվության հասանելիությունը ԿԱԳ իրականացման բոլոր փուլերում,
- հրապարակայնությունը - ընդունվող որոշումների մշակման և ընդունված նորմատիվային իրավական ակտերի մոնիթորինգի գործընթացին շահագրգիռ կողմերի մասնակցության ապահովումը,
- հաշվեկշռվածությունը - ԿԱԳ ընթացակարգի անցկացման շրջանակներում բոլոր շահագրգիռ կողմերի շահերի հավասարակշռության ապահովումը,
- արդյունավետությունը - սոցիալական խմբերի, այդ թվում նաև՝ տնտեսվարող սուբյեկտների, քաղաքացիների (սպառողների), պետության և ամբողջ հասարակության համար օգուտների ու ծախսերի տեսանկյունից պետական կարգավորման օպտիմալ տարբերակի ընտրության ապահովումը,
- շահավետությունը - ԿԱԳ ընթացակարգի անցկացման պատշաճ որակի ապահովումը նրա անցկացման համար անհրաժեշտ նվազագույն ծախսերի պայմաններում:

«Տնտեսության բնագավառում պետության կարգավորիչ ազդեցության գնահատման նորարարական կառավարչական գործիքակազմը» վերնագրով ատենախոսական հետազոտությունում Դ. Օ. Դերմանն առաջարկում է ԿԱԳ սկզբունքների հետևյալ ցանկը².

- ընտրողական (սելեկտիվ) գնահատման սկզբունքը կայանում է տարածաշրջանի արդյունաբերության զարգացման գերակա ուղղություններին տրամադրվող պետական աջակցության, այդ թվում նաև՝ հասցեագրված աջակցության մեջ,
- նախագծերի, ծրագրերի, արդյունաբերական քաղաքականության նպատակային կողմնորոշման սկզբունքը դրսևորվում է վերջնական նպատակների ապահովման, այսինքն՝ շահագրգիռ կողմերի միջև փոխադարձ կապերի հաստատման ձևով,
- գնահատման լիարժեքությունը իրենից ներկայացնում է ԿԱԳ ամբողջ պարբերաշրջանի իրագործումը, որը ենթադրում է կարգավորող փաստաթղթի համակողմանի հետազոտություն,
- ԿԱԳ փուլայնության սկզբունքը նշանակում է նախագծի, ծրագրի, արդյունաբերական քաղաքականության մշակման և իրականացման յուրաքանչյուր փուլի ամբողջ պարբերաշրջանի գնահատում,
- բազմատարբերակության սկզբունքը այլընտրանքներն ընտրելիս թույլ է տալիս հաշվի առնել գործոնների ազդեցությունը անորոշ պայմաններում, ընդ որում անորոշությունն ավելի է մեծանում արդյունաբերական գործունեության սուբյեկտների և իշխանության մարմինների ակտիվության մեծացման պայմաններում,
- համակարգայնության սկզբունքը ենթադրում է ծրագրի, նախագծի, արդյունաբերական քաղաքականության գնահատում ինչպես համակարգի տարրերի միջև գոյություն ունեցող փոխադարձ կապերի, այնպես էլ ամբողջ երկրի ռազմավարական զարգացման հետ ունեցած կապերի վերլուծության հիման վրա,
- համալիրության սկզբունքը նշանակում է, որ նախագծի, ծրագրի, արդյունաբերական քաղաքականության բոլոր կառուցվածքային տարրերը պետք է լինեն փոխկապակցված և ապահովեն ենթանպատակների իրագործումը գլխավոր (ընդհանուր) նպատակին համապատասխան:

¹ Приказ Минэкономразвития России от 25.09.2012 №623 «Об утверждении Методических рекомендаций по внедрению процедуры и порядка проведения оценки регулирующего воздействия в субъектах Российской Федерации».

² Дерман Д.О. Инновационный управленческий инструмент оценки регулирующего воздействия государства в сфере экономики. Диссертация к.э.н. Казань, 2014.

Արդյունաբերական քաղաքականության մշակման և իրականացման մեխանիզմի շրջանակներում կարգավորիչ ազդեցության գնահատման համար կարևոր դեր է խաղում տարածաշրջանի արդյունաբերության սոցիալական, տնտեսական, էկոլոգիական ու ինստիտուցիոնալ զարգացման հաշվեկշռման մեխանիզմը (զարգացման տեմպերի առումով բնակչության պահանջմունքներին գերազանցող տեխնոլոգիական զարգացման դեպքում): Բազմաթիվ հետազոտությունների և կիրառման փորձի համաձայն որպես այդպիսի մեխանիզմ կարող է օգտագործվել հաշվեկշռված ցուցանիշների համակարգը, որն առաջարկվել է Ռ. Ս. Կապլանի ու Դ. Պ. Նորտոնի կողմից, և հետագայում տվյալ մեթոդի կողմնակիցները BSC (ցուցանիշների հաշվեկշռված համակարգ) տեխնոլոգիայի հիման վրա այդ համակարգը կիրառել են նաև պետական ու ոչ առևտրային կազմակերպություններում ¹:

Այսպիսով, ԿԱԳ սկզբունքները, ինչպես և տարածաշրջանային արդյունաբերական քաղաքականության ՊՄԳ սկզբունքները, կարող են և պետք է միմյանց հետ համաձայնեցված լինեն արդյունաբերական քաղաքականության մշակման և իրականացման տարածաշրջանային մեխանիզմի մոդելի շրջանակներում:

¹ Браун М.Г. Сбалансированная система показателей: на маршруте внедрения. М.: Альпина Бизнес Букс, 2005.
Каплан Р.С., Нортон Д.П. Сбалансированная система показателей. От стратегии к действию. М.: ЗАО «Олимп-Бизнес», 2003.
Нивен П. Сбалансированная система показателей для государственных и неприбыльных организаций. Днепропетровск: Баланс Бизнес Букс, 2005.

ՊԵՏԱԿԱՆ-ՄԱՍՆԱԿՈՐ ԳՈՐԾԵՆԿԵՐՈՒԹՅԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ԵՎ ԿԱՐԳԱՎՈՐՈՒՉ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅԱՆ ԳՆԱՅԱՏՄԱՆ ԴԵՌՈՒՄԱՆՆԵՐԸ ԵՎ ԴՆԱՐԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

ՌԱԶՄԻԿ ՀԱՅԿԻ ՀԱԿՈԲՅԱՆ

ՀՊՏՀ միկրոէկոնոմիկայի և ձեռնարկատիրական գործունեության կազմակերպման ամբիոնի ասպիրանտ

Համառոտագիր

Արդյունաբերությունը Հայաստանում պետք է դառնա ողջ երկրի դինամիկ զարգացումն ապահովող տնտեսական ոլորտներից ամենակարևորը, որի գործունեությունը կախված է այն տնտեսական քաղաքականությունից, որը կորդեգրի Հայաստանի կառավարության կողմից ընդունված ռազմավարական ծրագիրը: Արդյունաբերական քաղաքականության մշակումը և իրագործումը չեն կարող իրականացվել առանց կարգավորիչ ազդեցության գնահատման: Հատկապես վերջինիս և պետական-մասնավոր գործընկերության սկզբունքները կարող են և պետք է միմյանց հետ համաձայնեցված լինեն արդյունաբերական քաղաքականության մշակման ու իրականացման տարածաշրջանային մեխանիզմի մոդելի շրջանակներում:

Բանալի բառեր. արդյունաբերություն, քաղաքականություն, սկզբունք, մեխանիզմ, պետական-մասնավոր գործընկերություն, կարգավորիչ ազդեցություն, գնահատում:

ПЕРСПЕКТИВЫ И ВОЗМОЖНОСТИ РАЗВИТИЯ ГОСУДАРСТВЕННО-ЧАСТНОГО ПАРТНЕРСТВА И ОЦЕНКИ РЕГУЛИРУЮЩЕГО ВОЗДЕЙСТВИЯ

РАЗМИК АЙКОВИЧ АКОПЯН

аспирант кафедры микроэкономики и организации предпринимательской деятельности АГЭУ

Аннотация

Промышленность в Армении должна стать важнейшим из секторов экономики, обеспечивающих динамическое развитие страны. Многое зависит от экономической политики, которое возьмет на вооружение правительство Армении в плане возрождения промышленной политики. Разработка и реализация промышленной политики не могут быть осуществлены без оценки регулирующего воздействия. Оценка регулирующего воздействия и принципы государственно-частного партнерства могут и должны быть согласованы друг с другом в рамках модели механизма разработки и реализации промышленной политики региональной экономики.

Ключевые слова: промышленность, политика, принципы, механизм, государственно-частное партнерство, регулирующее воздействие, оценка.

PROSPECTS AND OPPORTUNITIES FOR THE DEVELOPMENT OF PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIPS AND THE REGULATORY IMPACT ASSESSMENT

RAZMIK HAYK HAKOBYAN

*Ph.D. Student, Chair of Microeconomics and Organization of Entrepreneurial Activities
Armenian State University of Economics*

Abstract

The Industry in Armenia needs to be one of the most important sectors of the economy that ensures the dynamic development of the country. Much depends on the economic policy that will be adopted by the Government of Armenia within the framework of regenerating the industrial policy. The elaboration and implementation of the industrial policy cannot be carried out without regulatory impact assessment. The regulatory impact assessment and the principles of public-private partnership can and need to be agreed upon in the framework of the model of the mechanism for elaborating and carrying out the industrial regional economy policy.

Keywords: Industry, policy, principles, mechanism, public-private partnerships, regulatory impact assessment